

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ АНАЛІЗУ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ СУЧАСНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Готра Ю.Ю.

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Постановка проблеми та її визначення. Незважаючи на опублікування ряду важливих праць щодо теорії фразеології, досі ще недостатньо вивчені проблеми семантики та структури, багато питань залишається поза увагою мовознавців.

Становленню фразеології як галузі лінгвістики сприяло здійснене у працях таких мовознавців як М.В. Ломоносова, Ф.І.Буслаєва, О.О. Потебні, І.І. Срезневського, П.Ф. Фортунатова, О.О. Шахматова ґрунтовне дослідження синтаксичної природи словосполучень, а також висвітлення стилістико-семантичних особливостей стійких комплексів слів.

Вагомий внесок у розробку проблем фразеології зробили Л.А. Булаховський, Л.С. Паламарчук, Г.М.Удовиченко, П.Й. Горецький, М.М Сидоренко, Н.А. Москаленко, О.С. Юрченко та інші.

Актуальним залишається структурно-семантичний аналіз фразеологізмів із подальшим розв'язанням особливостей їхньої мотивації. У слов'янських мовах, зокрема в українській і російській, цьому питанню присвячені праці А. О. Івченко, В. І. Коваль, О. П. Левченко, Л. Г. Скрипник, В. Д. Ужченка, Р. І. Яранцева та ін. У германських мовах – англійській і німецькій – цю проблему розглядали Х. Бургер, А. Маккай, Б. І. Лабінська, Н. Г. Лисецька, Л. Сміт, В. Фляйшер, К. Фьольдес [6 - 9].

Особливу роль у дослідженні фразеологізмів і в нашому зокрема, посідає класифікація запропонована академіком Виноградовим В.В. Опрацьована на ґрунті синтаксичних ідей О.О. Шахматова з урахуванням результатів наукових досліджень швейцарського стиліста Баллі, ця класифікація по суті започаткувала основи фразеології як лінгвістичної дисципліни.

Головна увага статті зосереджена на аналізі фразеологічних одиниць виділених на матеріалі найсучасніших англомовних газет. Адже вони зберігають у мові культурну ідентифікацію народу, передають в них досвід, традицію та культуру з покоління в покоління. Саме це і зумовлює **актуальність** нашого дослідження.

Отже, **метою** даного дослідження є теоретичний та практичний аналіз фразеологізмів сучасної англійської мови.

Окреслена мета передбачає вирішення наступних **завдань**:

1. Розглянути різні підходи щодо визначення поняття ФО.
2. Виділити ФО із сучасних англомовних періодичних видань.
3. Провести детальний аналіз цих одиниць.

Матеріалом дослідження є ФО виділені з таких газет, як “The Independent”, “The Guardian”, “The Telegraph” та “Mirror” протягом першої половини 2016 року.

Виклад основного матеріалу та отримані висновки.

Термін "фразеологічна одиниця", введений саме В.В.Виноградовим, мав використовуватися для позначення тих сполук, які не утворюються в процесі мовлення, а відтворюються за традицією.

У працях англійських, американських і німецьких лінгвістів вживається термін "ідіома" на позначення ФО, одним із перших дослідників яких був Л. П. Сміт.

Отже, всі відомі визначення фразеологічних одиниць свідчать про те, що ученими виділяються різні їх ознаки, серед яких, зокрема, можна назвати: 1) семантична цілісність або семантична нерозкладність (В.В.Виноградов, В.Л. Архангельський, В.П. Жуков, М.М. Шанський, Л.А.Булаховській); 2) метафоричність (Б.О. Ларін, О.В. Кунін, В.П. Жуков, О.М. Бабкін); 3) нарізно оформленість (В.П. Жуков, М.М. Шанський, С.Г. Гаврін, Л.Г. Скрипник); 4) відтворюваність (В.В. Виноградов, В.Л. Архангельський, М.М. Шанський, С.Г. Гаврін, В.П. Жуков, Л.Г. Скрипник); 5) наявність не менше двох повнозначних слів (С.Г. Гаврін, М.М. Шанський); 6) неперекладність іншими мовами (Л.А. Булаховській).

Фразеологізм – це самостійна мовна одиниця, яка характеризується відповідними диференційними ознаками. Такими ознаками для фразеологічних одиниць є:

- 1) фразеологічне значення;
- 2) компонентний склад;
- 3) граматичні категорії [1, с. 8].

Дослідивши різні підходи до опису фразеологізмів, ми спробували скомпонувати свою класифікацію за кількістю компонентів на основі структурної диференціації, яку запропонував О. В. Кунін. Тож, виділяємо наступні структурні типи фразеологізмів: 1) однокомпонентні ФО, основа яких складається з одного слова (простого або складного); 2) двокомпонентні ФО; 3) трикомпонентні ФО; 4) дієслівні фразеологічні одиниці, що мають структуру фраземи з дієсловом в інфінітивній формі; 5) ФО, що мають структуру простого або складного речення.

Наше дослідження було здійснено у декілька етапів. Перший етап – це вибірка фразеологізмів із сучасної англійської преси. Ми знайшли 35 фразеологічних одиниць різних типів. Другий етап роботи полягає у класифікації фразеологічних одиниць за різними підходами.

У даному дослідженні ми будемо спиратися на класифікації за семантичним принципом (В.В. Виноградов), за частинами мови (І.В. Корунець) та за ступенем мотивації (А.В. Кунін), яка далі поділяється на 4 підкласи згідно структурного принципу.

Існують різні підходи щодо принципів класифікування фразеологізмів: структурно-семантичний, граматичний, функціонально-стилістичний. Найбільш

поширеною є структурно-семантична класифікація В.В. Виноградова. Він виділяє три типи фразеологізмів:

Фразеологічні зрощення – це тип абсолютно неподільних, нерозкладених стійких словосполучень, цілісне значення яких невмотивоване, тобто не впливає із значень слів-компонентів.

Визнаючи фразеологічні зрощення як "своєрідні складні синтаксичні слова", які ще прийнято називати ідіомами, В. В. Виноградов підкреслює, що їх значення не мають ніякого зв'язку із значенням складових компонентів. Основною ознакою фразеологічних зрощень є їх семантична нерозкладність, неподільність, абсолютна неможливість виведення значення цілого із значень компонентів [2, с. 22 – 24]. "Фразеологічне зрощення становить собою семантичну одиницю, однорідну зі словом, позбавлену внутрішньої форми". Перетворення словосполучення у фразеологічне зрощення відбувається з різних причин, серед яких немалу роль відіграє переосмислення, втрата прямого значення словами-компонентами, поява нового образу, емоційні та експресивні фактори.

Фразеологічні сполучення – це такі стійкі мовні звороти, які не є "безумовними семантичними одиницями", оскільки характеризуються певною самостійністю складових частин [2, с. 25 – 26]. Одне слово у фразеологічному сполученні семантично зумовлене й не може бути замінене іншим, а ті слова, що його характеризують, допускають взаємну заміну чи підставку.

Фразеологічні сполучення – це такі смислові одиниці, складові частини яких "становлять для носіїв української мови уже звичну сполуку, близьку до традиційного лексико-граматичного утворення, значення якого не виразно аргументується лексичними значеннями його складових частин". Складові частини сполук можуть зберігати лексичне значення і входити до складу інших фразеологічно зв'язаних об'єднань слів, становлячи собою мінімальне утворення для нових смислових серій. Таким видається шлях розвитку вільного словосполучення до фразеологічно зв'язаних утворень.

Фразеологічні єдності – це теж стійкі словосполучення, семантично неподільні і цілісні значенням [2, с. 27 – 29]. Однак у фразеологічних єдностях цілісне значення може бути вмотивованим, є результатом впливу лексичних значень слів-компонентів. Фразеологічні єдності, як і зрощення, теж семантично неподільні і виражають цілісне значення, але, на відміну від фразеологічних зрощень, вони мають умотивоване значення. У своєму компонентному складі фразеологічні єдності вміщують такий елемент, який сприяє мотивації значення фразеологізму в цілому. Крім того у фразеологічних єдностей граматичні стосунки між компонентами відносно легко розрізнити і можна звести до живих сучасних зв'язків. Образність значення, яка сприяє нерозкладності фразеологічного зрощення і фразеологічної єдності, не дозволяє заміни компонентів фразеологізму без втрати значення цілого, а значить і втрати виразу як мовної одиниці. У той же час фразеологічні єдності і зрощення можуть бути замінені іншими синонімічними фразеологізмами або словами. Завдяки такій їх властивості В. В. Виноградов

вважає фразеологічні єдності і фразеологічні зрощення "потенціальними еквівалентами слів" [1, с. 14].

Класифікація В.В. Виноградова відіграла важливу роль у розробці теоретичних питань фразеології. Вона розкрила механізм утворення фразеологічного значення, відношення семантики цілого виразу до значень слів-компонентів, що його складають.

Структурно-семантична класифікація В.В. Виноградова

<i>Фразеологічні зрощення</i>	<i>Фразеологічні сполучення</i>	<i>Фразеологічні єдності</i>
<i>root out</i>	<i>draw the line</i>	<i>an uphill battle / fight / struggle</i>
<i>weed out</i>	<i>keep a tight grip on someone or something</i>	<i>Deep down</i>
<i>on the brink of something</i>	<i>pave the way for</i>	<i>fat cats</i>
<i>run something by (someone)</i>	<i>put a cap on</i>	<i>Helter skelter</i>
<i>face up to sth.</i>	<i>stand up for</i>	
<i>roll off</i>	<i>run out of steam</i>	
<i>step down</i>	<i>stitch sth. up</i>	
<i>smooth out</i>	<i>rule nothing out</i>	
<i>fend off</i>	<i>punch the living daylights out</i>	
<i>stave off</i>		
<i>be on stand by</i>		
<i>off the charts</i>		
<i>count out</i>		
<i>be taken aback to</i>		
<i>play out</i>		
<i>lash out at</i>		
<i>a picked-up-on</i>		
<i>play down</i>		
<i>up to scratch</i>		
<i>cook up</i>		
<i>have a hunch</i>		
<i>ward off</i>		

The Independent:

- *On Friday, Baroness Warsi also said: "The left needs **to root out** anti-Semitism in its ranks and the right needs **to weed out** its Islamophobes... [12]*

- *“London stands on the brink of a catastrophe, the shockwaves from which would be felt across the country” [12].*

The Guardian:

- *Turkish PM Davutoğlu resigns as President Erdoğan **tightens grip** [11].*
- *The international community, according to Bennett, should demand that the north refrains from developing weapons, **put a cap on** the ones it has now and stops indoctrinating the population to see the US as an eternal enemy if it is serious about peace [11].*

The Telegraph:

- *Mr Hunt also dismissed claims by Iain Duncan Smith that the Government is **running out of steam** [13].*
- *Responding to the letter, the Vote Leave campaign's Employment Minister Priti Patel said the EU is good for "big businesses and **fat cats**" who can afford to "**stitch up** the rules" in their favour [13].*

Mirror:

- *The French foreign minister has **played down** the idea that terrorism was behind the missing plane [10].*
- *He also insisted security measures at Charles de Gaulle airport were **up to scratch** [10].*

Деякі дослідники, зокрема І. В. Корунець схиляються до класифікації, що пов'язана з частинами мови, до яких належать компоненти ФО. У цьому дослідженні ми будемо широко застосовувати саме цю класифікацію.

Дієслівні фразеологізми. Дієслівними ФО слід вважати ті фразеологізми, де головне слово, яке несе смислове навантаження виражено дієсловом. Більшість дієслівних фразеологічних одиниць стосуються людини, дії, що вона виконує, або в якому стані знаходиться. Вони виражають дію і функціонують найчастіше у ролі присудка [4, с. 35 – 36].

Існує чимало поширених фразеологічних висловлювань. Їх структуру можна зобразити наступним чином (дієслово + іменник + прийменник + іменник), але така структура може дещо змінюватися в залежності від кількості компонентів.

Дієслівні компаративні звороти передають означено-обставинні відносини, називаючи дію і її якісну характеристику, вказуючи на ступінь інтенсивної дії [4, с. 38 – 40]. Характерною особливістю дієслівних компаративних зворотів є використання в якості першого компоненту переважно англосаксонських дієслів, що позначають звичайну дію: *chatter, drink, eat, feel, fight, hate, laugh, live, look, run, sell, sleep, smoke, speak, swim, talk, work* і деякі інші. Структуру дієслівних компаративних зворотів можна продемонструвати за допомогою наступної моделі (дієслово + сполучник *like* + означений/неозначений артикль + іменник). Це найпростіша модель, вона може дещо змінюватися в залежності від кількості компонентів.

Субстантивні фразеологічні одиниці. Субстантивними ФО слід вважати ті фразеологізми, де головне слово, яке несе смислове навантаження виражено іменником. Деякі інші дослідники називають цю групу фразеологічних одиниць

номінативною. Але в даному дослідженні ми будемо притримуватися назви субстантивні ФО. Найхарактернішою структурною моделлю субстантивних ФО є прийменниково-іменникове утворення, тобто поєднання іменника з іменником з препозитивним означенням (або без нього) за допомогою прийменникового підрядного зв'язку, [4, с. 45]. Також до цього виду належать прийменниково-іменникові утворення: два іменника, пов'язані з прийменником.

Адвербіальні фразеологізми. Адвербіальні ФО слід вважати ті фразеологізми, де головне слово, яке несе смислове навантаження, виражено прислівником [4, с. 48 – 50]. Сюди ж входять і ад'єктивні компаративи. Адвербіальні ФО поділяються на два підкласи: якісні і обставинні адвербіальні фразеологізми.

Ад'єктивні компаративи передають означальні відносини називаючи ознаку і вказуючи на її ступінь. Перший компонент ад'єктивних компаративів вживається звичайно у буквальному значенні. Функція другого компонента завжди підсилювальна.

Фразеологізми з граматичною структурою речення утворюють окремий різновид чи розряд одиниць лише у структурному відношенні. Фразеологізмами можуть бути:

- цілі речення;
- словосполучення;
- метафорично генералізовані власні назви (іноді географічні назви).

Що стосується семантики вираження ними понять, а особливо щодо їх ролі як засобів образності мови, то вони нічим не відрізняються від фразеологізмів – словосполучень, тобто їх можна розподіляти за класами у залежності від того, чи вони виражають предметність, дію, ознаку, тощо.

Класифікація фразеологізмів за І.В. Корунцем (за частинами мови)

<i>Дієслівні фразеологізми</i>	<i>Субстантивні фразеологічні одиниці</i>	<i>Адвербіальні фразеологізми</i>	<i>Ад'єктивні компаративи</i>	<i>Фразеологізми з граматичною структурою речення</i>
<i>root out</i>	<i>on the brink of something</i>	<i>deep down</i>	_____	<i>helter skelter</i>
<i>weed out</i>	<i>uphill battle / fight / struggle</i>			<i>punch the living daylights out</i>
<i>run something by (someone)</i>	<i>off the charts</i>			
<i>draw the line</i>	<i>fat cats</i>			
<i>face up to sth.</i>	<i>a picked-up-on</i>			
<i>roll off</i>				

keep *a* tight grip
on someone *or*
something
step down
smooth out
pave the way for
put a cap on
fend off
stave off
be on stand by
count out
stand up for
be taken aback to
play out
run out of steam
stitch sth. up
rule nothing out
out at
play down
up to scratch
cook up
have a lunch
ward off

The Independent:

- *Mr Sanders has admitted that he faces an “**uphill fight**” on a “narrow path toward victory” [12].*
- *Better, surely, to concentrate on making today's America a better place for the descendants of slaves, and have its monuments tell the full story. History, warts and all, must **be faced up to** – not rewritten [12].*

The Guardian:

- *They said an aircraft **was on stand by** to help remove the remaining residents from the community [11].*
- *As a child, Lindy West was told she was ‘**off the charts**’ [11].*
***Deep down**, in my honest places, I knew it was already gone... [11].*

The Telegraph:

- *In a row that overshadowed the Queen’s Speech, the Prime Minister was accused by Iain Duncan Smith, a former Cabinet minister, of “jettisoning” domestic priorities because of his “**helter skelter**” attempt to win the upcoming EU referendum [13].*

- *There aren't many Oscar-winning actresses who'll gleefully admit **to punching the living daylight out of** her co-stars, but Lawrence has always been a mass of contradictions [13].*
- *As she recently told a US magazine: "I'm not trying to be a GIF. I'm not trying **to be a picked-up-on**-Twitter quote. All I'm trying to do is act" [13].*

Mirror:

- *NHS chiefs 'forced **to cook up** accounts' as deficit under the Tories hits a record £2.4BILLION [10].*
- *But sports researchers at Kingston University **had a hunch** that dark chocolate might be a powerful performance enhancer [10].*
- *18 surprising ways you can **ward off** dementia and boost your brain power [10].*

Класифікація Куніна А.В. базується на поєднанні структурних, функціональних та семантичних принципів. Він поділяє усі фразеологічні одиниці на 3 класи за ступенем мотивації (ідіоматичності):

А) ідіоми – група слів із повністю або частково зміненим значенням (не вмотивовані або частково вмотивовані):

- *draw the line*
- *roll off*
- *root out*
- *weed out*
- *step down*
- *smooth out*
- *fend off*
- *stave off*
- *off the charts*
- *be taken aback to*
- *play out*
- *fat cats*
- *rule nothing out*
- *helter skelter*
- *a picked-up-on*
- *play down*
- *up to scratch*
- *cook up*
- *ward off*

Б) ідіофразеоматичні одиниці – полісемантичні фразеологічні одиниці, у яких перший компонент повністю вмотивований (не ідіоматичний), а другий – ідіоматичний:

- *on the brink of something*
- *run something by*
- *face up to sth*
- *an uphill battle / fight / struggle*
- *keep a tight grip on someone or something*

- *put a cap on*
- *run out of steam*
- *lash out at*
- *have a hunch*

В) фразеоматичні одиниці – групи слів, які є стабільними, вмотивованими, але характеризуються незначною зміною значення:

- *pave the way for*
- *be on stand by*
- *count out*
- *deep down*
- *stand up for*
- *stitch sth. up*
- *punch the living daylights out*

Таким чином, перший рівень класифікації А.В. Куніна оснований на семантичному принципі.

Далі ФО поділені на класи за функціональним принципом, і в кожному класі поділяються на підкласи за структурним принципом.

Клас А. Номінативні ФО, що означають речі, об'єкти, явища, процеси, якості і т. ін. Вони називаються номінативні, тому що основна функція, яку вони виконують – називання, тобто давання назви речам.

Вони поділяються на:

- субстантивні: *an uphill battle / fight / struggle, fat cats*
- ад'єктивні:
- обставинні і прийменникові: *on the brink of something, deep down, helter skelter, up to scratch*

Клас Б. Номінативні і номінативно-комунікативні ФО. Дієслівні ФО також належать до цієї групи, тому що деякі з них є словосполученнями і виконують іменну функцію:

- *root out*
- *weed out*
- *run something by*
- *draw the line*
- *face up to sth.*
- *roll off*
- *keep a tight grip on someone or something*
- *step down*
- *smooth out*
- *pave the way for*
- *put a cap on*
- *fend off*
- *stave off*
- *be on stand by*
- *off the charts*

- *stand up for*
- *play out*
- *run out of steam*
- *stitch sth. up*
- *rule nothing out*
- *lash out at*
- *punch the living daylights out*
- *be a picked-up-on*
- *play down*
- *cook up*
- *have a hunch*
- *ward off*

Інші можуть використовуватися як словосполучення або речення, таким чином виконуючи комунікативну функцію. Сюди належать ФО, які можуть перетворюватися у пасивні конструкції: *be taken aback to*.

Клас В. Вигуки.

Клас Д. Комунікативні ФО представлені прислів'ями та приказками, тому що у структурному аспекті вони речення. Вони несуть у собі дидактичне та афористичне значення, тому що мають за мету дати пораду або застереження, чи навчити чомусь. [5, с. 22 – 24].

За результатами аналізу можемо дійти **висновків**, що найбільше фразеологізмів відносяться до класу Б, тобто до дієслівних ФО (28). Також є ФО, які відносяться до класу А, а саме, субстантивних та обставинних і прийменникових (6). У нашій класифікації взагалі відсутні приклади вигуків, прислів'їв та приказок.

Перспективи подальшого дослідження вбачаємо у виділенні основних лінгвокультурних концептів на матеріалі сучасної англомовної преси.

Література

1. Виноградов В. В. Об основных типах фразеологических единиц в русском языке / В. В. Виноградов – М., 1986. – 342 с.
2. Виноградов В.В. Лексикология и лексикография / Виноградов В.В – М., 1977. – 254 с.
3. Корунець І.В. Порівняльна типологія англійської та української мов / Корунець І.В. Навчальний посібник. – Вінниця: Нова книга, 2003. – 458 с.
4. Кунин А.В. Английская фразеология / Кунин А.В. – М., 1990. – 276 с.
5. Лабінська Б. І. Німецькі фразеологізми з компонентом на позначення фізичного стану людини: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.04 “Германські мови” / Б. І. Лабінська. - Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. – Львів, 2004. – 20 с.
6. Лисецька Н. Г. Фразеологічні інновації в сучасній німецькій мові: когнітивний та функціональний аспекти: автореф. дис. на здобуття наук.

- ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.04 “Германські мови” / Н.Г. Лисицька. – Львів, 2004. – 20 с.
7. Смит Л. П. Фразеологія англійського язика / Смит Л. П. – М.: Дрофа, 1998. – 158с.
  8. Makkaï Adam. Idiom Structure in English / Makkaï Adam – The Hague: Moutonde Gruyter, 1972. – 207 p.
  9. Mirror Online: The intelligent tabloid. – London: April 28 – May 14, 2016. <http://www.mirror.co.uk/>
  10. The Guardian. – London: April 28 – May 14, 2016. <http://www.theobserver.co.uk/>
  11. The Independent. – London: April 28 – May 14, 2016. <http://www.independent.co.uk/>
  12. The Telegraph - Telegraph Online, Daily Telegraph, Sunday Telegraph. – London: April 28 – May 14, 2016. <http://www.telegraph.co.uk/>
  13. The Times & The Sunday Times. – London: April 28 – May 14, 2016. <http://www.thetimes.co.uk/>

Summary

The given article focuses on the structural analysis of phraseological units of modern English press. Having analyzed the most serious readable newspapers of Britain the author has found 35 examples of phraseological units with verbal PU's prevailing as to their grammatical distinction.

УДК 8.1: 81.34

ГОЛОВНІ КРИТЕРІЇ КЛАСИФІКАЦІЇ ІНШОМОВНИХ ЛЕКСИЧНИХ ОДИНИЦЬ

Есенова Е.Й.

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Запозичення іншомовних лексичних одиниць — це неминучий наслідок усного та письмового спілкування представників різних народів світу. Не існує мов, в яких не було б запозичених слів, оскільки не існує народів, які протягом своєї історії не мали б зв'язків з іншими народами. Якщо запозичені слова відповідають суспільній потребі у вираженні того чи іншого поняття, вони входять у лексичний склад мови-реципієнта і стають її надбанням.

Постановка проблеми. Вивченню зазначеної проблеми у сучасному мовознавстві присвячено досить багато наукових досліджень. Однак ця тема, на нашу думку, є невичерпною, оскільки прискорення соціального розвитку країн